

Effecten op beschermde soorten door verlegging drinkwatertransportleiding Scheelhoek

Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet

D.E.H. Wansink
R.G. Verbeek

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
E-mail info@buwa.nl www.buwa.nl

Effecten op beschermde soorten door de verlegging van de drinkwatertransportleiding Scheelhoek

Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet

drs. D.E.H. Wansink, ing. R.G. Verbeek

Status uitgave: definitief

Rapportnummer: 15-141
Projectnummer: 15-519
Datum uitgave: 18 september 2015
Foto's omslag: Dirk van Straalen (landschap), Martin Bonte (grauwe gans), Bas van den Boogaard (visdief), Piet van der Reest (noordse woelmuis)
Projectleider: drs. D.E.H. Wansink
Naam en adres opdrachtgever: DELTA Infra B.V.
A. Fokkerstraat 8, 4462 ET Goes
Referentie opdrachtgever: Inkooporder 4500168784 d.d. 1 juli 2015
Akkoord voor uitgave: ir. E.J.F. de Boer

Paraaf:

Graag citeren als: Wansink, D.E.H. & R.G. Verbeek, 2015. Effecten op beschermde soorten door de verlegging van de drinkwatertransportleiding Scheelhoek. *Quick scan* in het kader van de Flora- en faunawet. Rapportnr. 15-141. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Trefwoorden: Flora- en faunawet, noordse woelmuis, Scheelhoek, Haringvliet, broedvogels, vleermuizen, bever

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / DELTA Infra B.V.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv

Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

DELTA Infra B.V. is voornemens om in Scheelhoek, Zuid-Holland een drinkwater-transportleiding te verwijderen en deels te vervangen door een nieuwe transportleiding. Deze ingreep kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren.

DELTA Infra B.V. heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om effecten, als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden, op beschermde soorten in beeld te brengen.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

Dennis Wansink	projectleiding, rapportage
Rogier Verbeek	rapportage vogels
Dirk van Straalen	veldwerk, fotografie

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hen uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit DELTA Infra BV werd de opdracht begeleid door de heer Paul Vollenberg. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord.....	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Aanpak <i>quick scan</i> Flora- en faunawet.....	7
1.3 Verantwoording.....	8
2 Plangebied en ingreep.....	9
2.1 Het plangebied.....	9
2.2 De ingrepen.....	10
2.3 Planning van de werkzaamheden.....	15
2.4 Vrijstelling.....	15
3 Voorkomen van beschermde soorten planten en dieren.....	17
3.1 Methodiek veldonderzoek.....	17
3.2 Resultaten.....	17
3.2.1 Planten.....	17
3.2.2 Ongewervelde dieren.....	17
3.2.3 Vissen.....	17
3.3.4 Amfibieën.....	18
3.2.5 Reptielen.....	19
3.2.6 Grondgebonden zoogdieren.....	19
3.2.7 Vleermuizen.....	20
3.2.8 Vogels.....	21
4 Effecten op beschermde flora en fauna.....	23
4.1 Vissen.....	23
4.2 Grondgebonden zoogdieren.....	23
4.3 Vleermuizen.....	25
4.4 Vogels.....	25
5 Conclusies en aanbevelingen.....	27
5.1 Conclusies.....	27
5.1.1 Scheelhoek.....	27
5.1.2 Nieuw innamepunt in Haringvliet.....	27
5.2 Aanbevelingen.....	28
5.2.1 Scheelhoek.....	28
5.2.2 Nieuw innamepunt.....	28

6	Literatuur.....	29
Bijlage 1	Wettelijk kader	31

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

DELTA Infra B.V. is in opdracht EVIDES Waterbedrijf voornemens om in het natuurgebied Scheelhoek op Goeree-Overflakkee in Zuid-Holland een drinkwatertransportleiding te verwijderen en deels te vervangen door een nieuwe. Tevens wordt een pompstation in Scheelhoek verwijderd en een nieuw innamepunt ten oosten van Middelharnis aangelegd. Bij de werkzaamheden zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van soorten planten en dieren die beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet¹.

In dit rapport wordt verslag gedaan van een onderzoek uitgevoerd naar de betekenis van het plangebied voor beschermde soorten.

Het doel is om te bepalen of de ingreep kan leiden tot overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet. Als dat het geval is, wordt bepaald of er maatregelen mogelijk zijn om overtreding te voorkomen, of er een vrijstelling geldt of onder welke voorwaarden ontheffing kan worden aangevraagd en verkregen.

De ingrepen maken onderdeel uit van een groter project waarbij een geheel nieuwe drinkwatertransportleiding vanaf het nieuwe innamepunt ten oosten van Middelharnis naar Scheelhoek wordt aangelegd. De toetsing hiervan is al eerder uitgevoerd door Wansink & Van Straalen (2015).

1.2 Aanpak *quick scan* Flora- en faunawet

Bij de uitvoering van ingrepen zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingrepen tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten leiden, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen (zie bijlage 1).

Dit rapport beschrijft de effecten van de ingrepen op beschermde en/of bijzondere soorten planten en dieren. In dit rapport wordt ingegaan op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten planten en dieren komen mogelijk of zeker voor in de invloedssfeer van de ingrepen.
- Welke effecten op beschermde soorten hebben de ingrepen?
- Kunnen de effecten een wezenlijke negatieve invloed op soorten hebben?

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. Bij toepassing van de Flora- en faunawet worden conform de AmvB art. 75 drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit 'Tabel 1' geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor vogels en soorten van 'Tabel 2 of 3' geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen (Bijlage 1). In de tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde soorten?

1.3 Verantwoording

De toetsing is een effectbepaling en -beoordeling op basis van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de voorgenomen ingreep. De toetsing is opgesteld op basis van in 2015 uitgevoerd veldwerk, de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

Het plangebied Scheelhoek is op 17 juli 2015 bezocht. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, hollen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken en expert judgement is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

Aanvullend op het terreinbezoek heeft beperkt bronnenonderzoek plaatsgevonden. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen zijn gegevens bij de Provincie Zuid-Holland (vogels) en Natuurmonumenten (alle soorten) opgevraagd en zijn online beschikbare bronnen geraadpleegd, te weten www.verspreidingsatlas.nl, www.ravon.nl, www.sovon.nl, www.anemoon.org, www.vlindernet.nl, www.libellennet.nl, www.zoogdieratlas.nl. Daarnaast is, voor zover nodig, gebruik gemaakt van achtergronddocumentatie (zie literatuurlijst).

Het onderzoek is uitgevoerd door medewerkers van Bureau Waardenburg. Deze zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is door Certiked ISO gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2008.

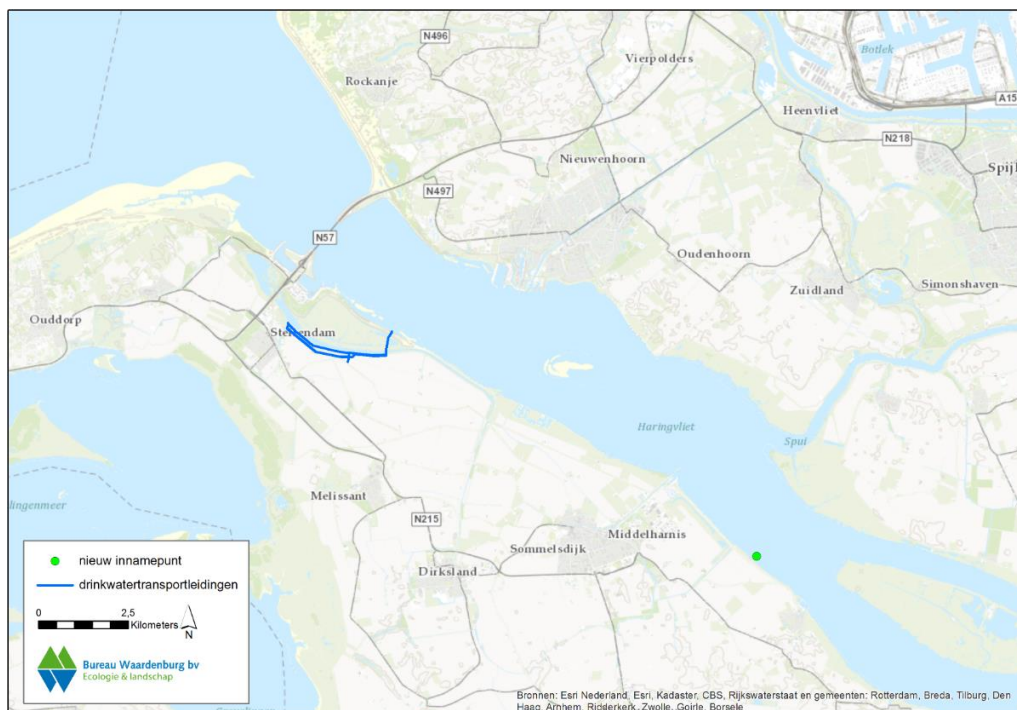
2 Plangebied en ingreep

2.1 Het plangebied

Figuur 2.1 toont de ligging van de drinkwatertransportleidingen in Scheelhoek die worden aangepast en de locatie van het nieuwe innamepunt ten oosten van Middelharnis.

Scheelhoek was van oorsprong een zandplaat in een brak intergetijdengebied. Door de bouw van de Haringvlietdam verdween het getij, werd het water zoeter, raakte de zandplaat begroeid en werd Scheelhoek bij het vasteland van Flakkee getrokken. Tegenwoordig wordt Scheelhoek van het vasteland gescheiden door het Zuiderdiep. In 1985 werden voor de oever van Scheelhoek middels zandopspuitingen eilandjes gecreëerd, waar nu visdief, kluut, zwartkopmeeuw en bontbekplevier broeden. Tot en met 2013 broedden hier ook grote aantallen grote sterns. Het waterpeil in Scheelhoek wordt hoog gehouden om de rietcultuur te behouden. Er wordt riet geoogst, maar door jaarlijks een deel te laten staan zijn er plekken met 'overjarig' riet, waar vogelsoorten kenmerkend voor dit vegetatietype kunnen broeden. In de winter is Scheelhoek een overwinteringsgebied voor ganzen.

Het buitendijks land tussen de winterdijk en het Zuiderdiep bestaat uit grasgorzen met rietkragen en verspreid staande struiken op de oever van het Zuiderdiep.

Figuur 2.1 Locaties van de ingrepen.

Figuur 2.2 Impressies van het Zuiderdiep en Scheelhoek. Linksboven: zuidoever Zuiderdiep, rechtsboven: een kreek in Scheelhoek, linksonder: riet in Scheelhoek, rechtsonder: ganzen op een van de eilandjes voor de oever van Scheelhoek.

Binnendijs, ten zuiden van het Zuiderdiep, liggen landbouwpercelen. In het westen ligt direct tegen Scheelhoek aan de haven en het industriegebied van Stellendam, direct gevolgd door de provinciale weg N57 en de Haringvlietsluis.

Het nieuwe innamepunt ligt 85 m vanaf de oever in het Haringvliet.

2.2 De ingrepen

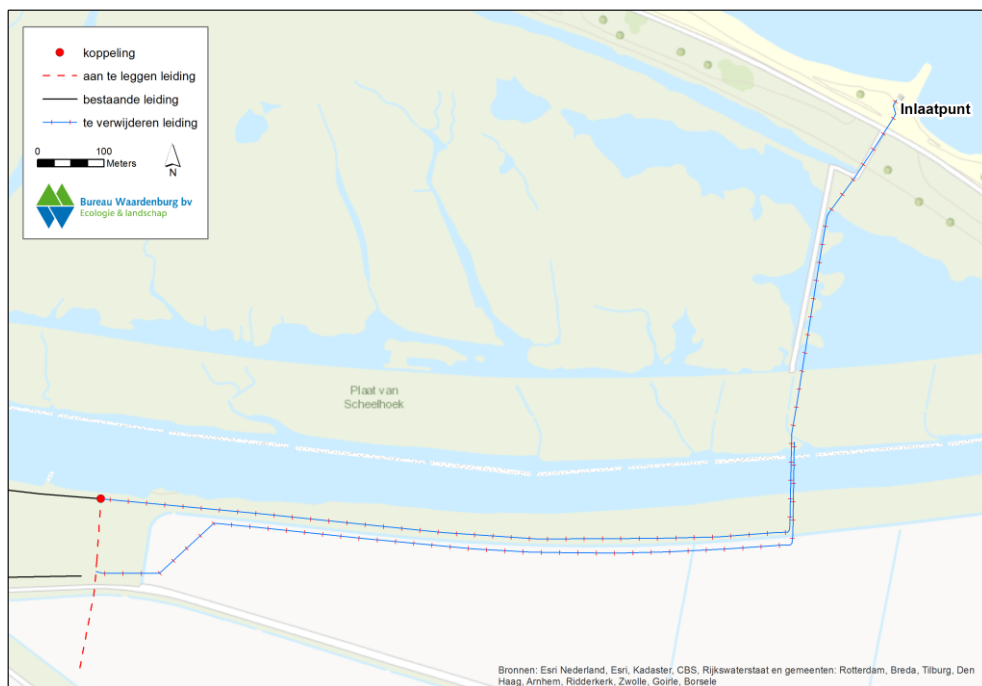
De ingrepen die in dit rapport worden behandeld maken onderdeel uit van het plan om een nieuwe drinkwatertransportleiding in Goeree-Overflakkee aan te leggen. De nieuwe transportleiding is nodig omdat besloten is de Haringvlietsluizen op een kier te zetten. Hierdoor zal het water in het Haringvliet dicht bij de sluisen zouter worden. Water dat nu ter hoogte van Scheelhoek wordt ingenomen is dan niet meer bruikbaar voor drinkwater. Een nieuw innamepunt is voorzien tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet. Vanaf dat punt wordt een drinkwatertransportleiding aangelegd die op de bestaande transportleiding in Scheelhoek wordt aangesloten. Het innamepunt in Scheelhoek wordt vervolgens geamoveerd. De aanleg van het nieuwe innamepunt en de nieuwe drinkwatertransportleiding zijn reeds getoetst door Wansink & Van Straalen (2015). Nadien is door DELTA Infra B.V. een alternatief voor de aansluiting van de nieuwe transportleiding op de bestaande transportleiding in Scheelhoek bedacht. Ook zijn extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt voorzien.

De volgende ingrepen worden in dit rapport getoetst.

1. Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude transportleidingen

De oude leidingen en het pompstation in Scheelhoek worden verwijderd (figuur 2.3). De leidingen worden in open ontgraving verwijderd, waarvoor drie 20-30 tons rupskranen worden ingezet. Met één rupskraan graven, met de tweede de leiding verwijderen en met de derde kraan de geul gelijk weer dichtmaken (figuur 2.4). Hierdoor is de overlast beperkt tot een klein werkgebied. Na het verwijderen wordt het terrein naar de natuurlijke staat teruggebracht.

Dit bestek zal via Design en Construct op de markt worden gezet. De details van de uitvoering zijn daardoor nog niet bekend.

Figuur 2.3 Ligging van de transportleidingen en het innamepunt die worden verwijderd.

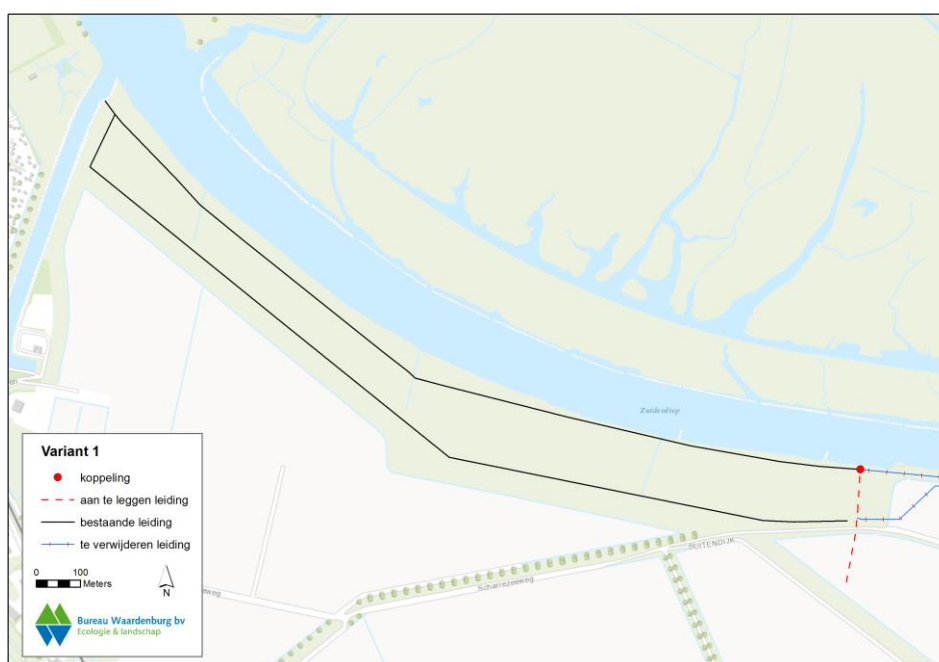
Figuur 2.4 Voorbeeld van de wijze waarop de oude transportleiding in Scheelhoek zal worden verwijderd (foto: Evides).

2. Koppelen nieuwe aan bestaande drinkwatertransportleiding in Scheelhoek

Hiervoor bestaan momenteel drie varianten.

a) Variant 1 (figuur 2.5).

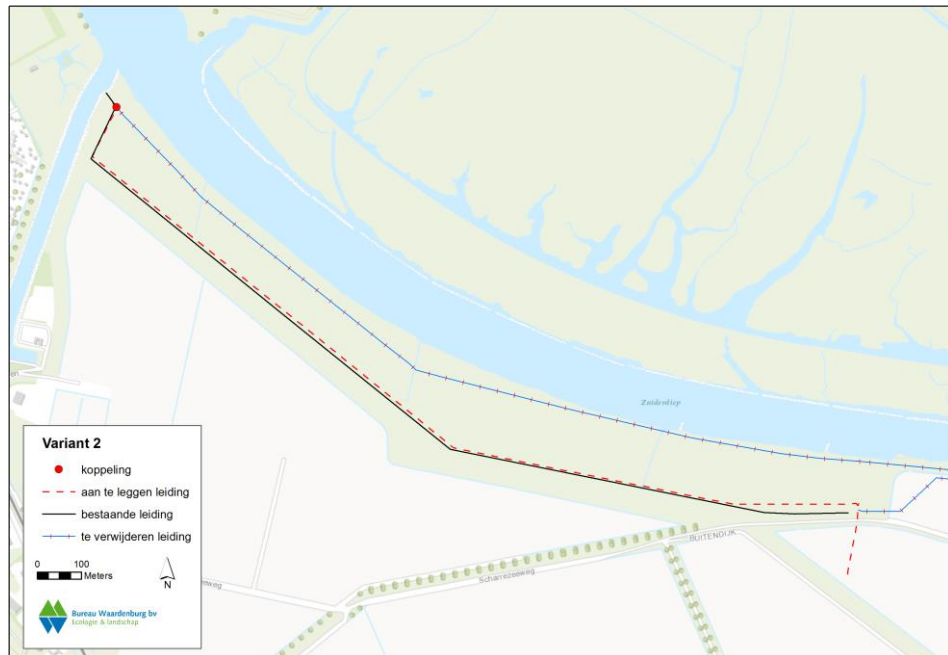
De nieuwe transportleiding komt vanuit de Koningspolder Scheelhoek binnen en wordt daar op de bestaande transportleiding aangesloten die vlak langs het Zuiderdiep naar het westen loopt. Via een ontgraving worden inbouwstukken geplaatst waar de nieuwe leiding op wordt aangesloten. Middels een verticale drain met pompen wordt de grondwaterstand tijdelijk verlaagd tijdens de aanleg van de koppeling.

Figuur 2.5 Variant 1, waarbij de nieuwe leiding aan de bestaande leiding in de oever van het Zuiderdiep wordt gekoppeld.

b) Variant 2 (figuur 2.6).

De nieuwe transportleiding komt op dezelfde plek als bij variant 1 Scheelhoek binnen, maar wordt hier niet op bestaande transportleidingen aangesloten. In plaats daarvan wordt de nieuwe transportleiding onderlangs de dijk (maar wel buitendijks) naar het westen tot aan de Haven van Stellendam doorgetrokken. Daar wordt hij vervolgens op een bestaande transportleiding aangesloten. Deze nieuwe leiding loopt min of meer parallel aan de bestaande leiding aan de voet van de dijk. De bestaande transportleiding op de zuidoever van het Zuiderdiep wordt verwijderd. Dit gebeurt op dezelfde manier als het verwijderen van de transportleiding naar het oude innamepunt (zie bij ingreep 1 hierboven).

Figuur 2.6 Variant 2, waarbij de nieuwe leiding na binnenkomst in Scheelhoek naar het westen wordt doorgetrokken waar het ter hoogte van de Haven van Stellendam aan een bestaande leiding wordt gekoppeld.

c) Variant 3.

Deze variant is grotendeels gelijk aan variant 2, maar de bestaande leiding aan de voet van de dijk wordt in nu ook verwijderd. In deze variant worden dus beide bestaande leidingen in de zuidoever van het Zuiderdiep verwijderd en wordt één nieuwe leiding aan de voet van de dijk gelegd.

In alle drie de varianten loopt er vanaf de koppeling een spuleiding naar het Zuiderdiep waar een uitstroomvoorziening wordt aangelegd. Deze is nodig om tijdens het beheer de transportleiding te kunnen schoonmaken (proppen). De uitstroomvoorziening bestaat uit een uitstroombak met rattenklep (figuur 2.7).

Figuur 2.7 Een rattenklep.

Na uitvoering van de werkzaamheden wordt het terrein in zijn oorspronkelijke staat hersteld. De afwerking van het maaiveld gebeurt in overleg met de grondeigenaar/beheerder.

Bij reguliere onderhoudswerkzaamheden voor de leiding tijdens de gebruiksfase worden in beginsel geen graafwerkzaamheden uitgevoerd. Bij het schoonmaken van de leiding (proppen) wordt spuiwater geloosd op het Zuiderdiep.

2.3 Planning van de werkzaamheden

Extra voorzieningen bij het nieuwe innamepunt

De aanleg van het nieuwe innamepunt met pompstation², tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet is voorzien in de periode april – juli 2016. Hieronder valt ook de aanleg van het remmingswerk dat in dit rapport wordt getoetst.

Koppelen nieuwe aan oude drinkwatertransportleiding in Scheelhoek

Voor de werkzaamheden voor de transportleiding (het hele traject van het nieuwe innamepunt tot aan de koppeling met de bestaande leidingen in Scheelhoek²) geldt dat het de planning is om de werkzaamheden per 29 februari 2016 te starten en uiterlijk in december 2016 af te ronden.

Voor de werkzaamheden in Scheelhoek geldt:

- In variant 1 (alleen een koppeling aan een bestaande leiding) zijn de werkzaamheden voorzien in ongeveer november 2016.
- In varianten 2 en 3 (waarbij tevens circa 2 km nieuwe leiding wordt aangelegd) zullen de werkzaamheden uiterlijk in oktober 2016 aanvangen.

Verwijderen pompstation Scheelhoek en oude leidingen

Het verwijderen van de loos geworden leidingen in Scheelhoek kan pas plaatsvinden als de nieuwe leidingen zijn aangelegd, aangesloten, getest en in bedrijf zijn genomen. Dit is afhankelijk van de oplevering van het nieuwe pompstation tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet. Zolang dat station nog niet in bedrijf is, kan de leiding niet worden getest en in bedrijf worden genomen.

Volgens planning is het nieuwe station medio december 2016 bedrijfsklaar. Als die planning wordt gehaald zal direct na het testen en in bedrijf nemen van de leiding een aanvang worden gemaakt met het verwijderen van de loos geworden leidingen.

2.4 Vrijstelling

De ingrepen kunnen worden omschreven als ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Daarom geldt ten aanzien van soorten in Tabel 1 van de AmvB art. 75 van de Flora- en faunawet een vrijstelling voor de overtreding van

² Voor de aanleg van het pompstation en de transportleiding tussen het pompstation en Scheelhoek is reeds een natuurtoets uitgevoerd (Wansink & Van Straalen 2015).

verbodsbepalingen (zie bijlage 1). DELTA Infra B.V. past bij de uitvoering van haar werkzaamheden bovendien een door de minister van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode toe, zodat ook een vrijstelling geldt voor overtreding van verbodsartikelen ten aanzien van soorten van Tabel 2 van de AmvB (zie bijlage 1).

3 Voorkomen van beschermde soorten planten en dieren

In de Flora- en faunawet (AmvB art. 75³) worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit 'Tabel 1' geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor soorten van 'Tabel 2' ('overige beschermde soorten') of 'Tabel 3' ('strikt beschermde soorten') geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

3.1 Methodiek veldonderzoek

Het plangebied is op 17 juli 2015 bezocht. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

3.2 Resultaten

3.2.1 Planten

Van het plangebied zijn geen waarnemingen van beschermde plantensoorten van tabellen 2 en 3 (AmvB art 75) bekend. Op basis van de bekende verspreiding van beschermde plantensoorten alsmede op basis van milieukenmerken wordt het voorkomen van beschermde plantensoorten in Scheelhoek en op de locatie van het nieuwe innamepunt uitgesloten.

3.2.2 Ongewervelde dieren

Ongewervelde dieren van de Flora- en faunawet (vlinders, libellen, kevers, weekdieren) komen in het plangebied niet voor (vlindernet.nl, libellennet.nl, anemoon.org, Boesveld *et al.* 2011, Hoffmann 2006). De meeste soorten stellen specifieke eisen aan hun leefgebied en komen slechts zeer lokaal in Nederland voor. In het plangebied ontbreekt geschikt leefgebied of het plangebied ligt buiten het bereik van hun huidige areaal in Nederland. Hun voorkomen in het plangebied kan daarom worden uitgesloten.

3.2.3 Vissen

In het verleden (periode 2002-2010) is de rivieronderpad (Tabel 2) in het Haringvliet

³ Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen. 23 februari 2005.

en het Hollandsch Diep vastgesteld; het huidige voorkomen is niet bekend (www.ravon.nl). Echter, sinds 2009 komt in het Haringvliet de zwartbekgrondel voor. De zwartbekgrondel is een sterke concurrent van de rivierdonderpad. Op plekken waar de zwartbekgrondel verschijnt, verdwijnt de rivierdonderpad (Van Kessel *et al.* 2014a). Op de meetlocaties van de Actieve vismonitoring zoete Rijkswateren in Haringvliet-West en Hollands Diep nam het aantal gevangen rivierdonderpadden snel af en het aantal gevangen zwartbekgrondels toe. In het winterhalfjaar 2012-2013 werden hier geen rivierdonderpadden meer gevangen, maar wel vele honderden zwartbekgrondels (Van Kessel *et al.* 2014b). Sinds 2009 wordt de rivierdonderpad in de Zuid-Hollandse riviertakken binnen de RWS actieve vismonitoring nergens meer waargenomen (Kranenbarg *et al.* 2015). Het is daardoor aannemelijk dat rivierdonderpadden niet meer in het Haringvliet voorkomen.

Het afgelopen decennium wordt houting (Tabel 3-soort) weer in het Haringvliet gevangen (Kranenbarg *et al.* 2015). De aantallen zijn echter nog zeer laag: 1 exemplaar tijdens de Actieve vismonitoring zoete Rijkswateren (Van Kessel *et al.* 2014b). Het is een soort van het open water en kan dus tijdens de trek het nieuwe innamepunt passeren. De voortplanting vindt bovenstrooms plaats boven kiezel- en zandbodems met een matige stroming. In Nederland is alleen in de Gelderse IJssel voortplanting vastgesteld (Kranenbarg *et al.* 2015).

Met uitzondering van de kleine modderkruiper komen beschermde vissoorten niet voor op Goeree-Overflakkee (data Waterschap Hollandse Delta, Kranenbarg *et al.* 2015). Van de kleine modderkruiper zijn uit de periode 2000-2014 waarnemingen bekend uit de Grootte Kreek bij Oude Tonge (Kranenbarg *et al.* 2015). Het plangebied Scheelhoek ligt hemelsbreed zo'n 17 kilometer hier vandaan. Het voorkomen van kleine modderkruiper in Scheelhoek, het Zuiderdiep en bij het nieuwe innamepunt kan worden uitgesloten.

Concluderend kan worden gesteld dat alleen incidenteel een houting in de buurt van het nieuwe innamepunt te verwachten is. Het voorkomen van andere strikt beschermde vissoorten nabij de ingreeplocaties kan worden uitgesloten.

3.3.4 Amfibieën

Van de duinen van Goeree is het voorkomen van de rugstreeppad bekend (Waterschap Hollandse Delta, www.ravon.nl). In de periode 2007-2010 is de soort ook aangetroffen in het zuidoosten van Scheelhoek (ten westen van het pompstation), maar na 2010 lijkt de soort daar te zijn verdwenen (Natuurmonumenten en ravon.nl). Uit andere delen van Goeree-Overflakkee zijn geen waarnemingen van rugstreeppadden bekend (Waterschap Hollandse Delta, mond. med. Leo Linnartz). Scheelhoek en de oevers van het Zuiderdiep zijn waarschijnlijk te nat voor deze soort, die juist van ondiepe poeltjes houdt, die snel opwarmen.

Het voorkomen van overige beschermde amfibieën is uit de directe omgeving niet bekend. Ook het veldwerk in 2010 (Van Straalen & Wansink 2010) en 2013 leverde

geen waarnemingen op.

Het voorkomen van beschermde amfibieën kan op grond van het ontbreken van geschikt habitat en op grond van verspreidingsgegevens worden uitgesloten.

3.2.5 Reptielen

In de open duingebieden op Goeree is het voorkomen van de zandhagedis bekend (Waterschap Hollandse Delta, www.ravon.nl). De soort beperkt zijn leefgebied tot zandige, structuurrijke extensief beheerde gebieden. Binnen het plangebied is geen geschikt leefgebied voor deze soort aanwezig. Andere beschermde reptielensoorten komen op Goeree-Overflakkee niet voor (www.ravon.nl).

Het voorkomen van beschermde soorten reptielen kan op grond van verspreidingsgegevens en gebiedskenmerken worden uitgesloten.

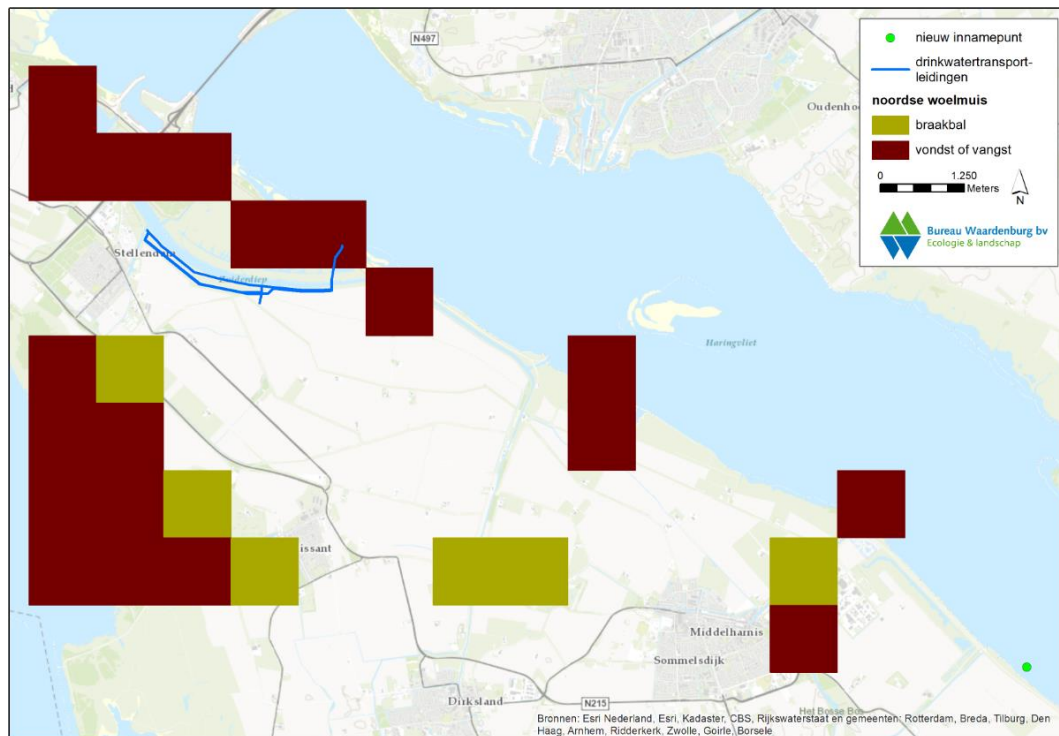
3.2.6 Grondgebonden zoogdieren

Uit de directe omgeving van het plangebied is het voorkomen van de strikt beschermde waterspitsmuis, noordse woelmuis en bever bekend. Daarnaast komen diverse algemeen voorkomende soorten van Tabel 1 (AmvB art. 75 Ffwet) voor. Dit zijn soorten als mol, vos, bunzing, egel, bosmuis, ree, haas, konijn, dwergmuis, wezel, hermelijn en gewone bosspitsmuis (Mostert & Willemsen 2008).

Het voorkomen van de waterspitsmuis (Tabel 3) beperkt zich tot de duinen van Goeree. Hier komt de soort voor langs heldere plantenrijke wateren. In het plangebied ontbreekt geschikt leefgebied voor deze soort.

De bever (Tabel 3) is een relatieve nieuwkomer in het Haringvliet. De soort breidt zich de laatste jaren vanuit de Biesbosch en de Oude Maas flink uit. Van Scheelhoek zijn nog geen waarnemingen van bevers bekend. Langs de oevers van het Haringvliet worden wel regelmatig knaagsporen aangetroffen en het is dan ook waarschijnlijk dat bevers het nieuwe innamepunt passeren. De oever op deze locatie is niet geschikt als leefgebied voor bevers.

Op Goeree komt de noordse woelmuis (Tabel 3) relatief algemeen voor en is hier bekend van extensief beheerde rietvelden, natte kruidenrijke vegetaties en natte buitendijkse natuurgebieden (figuur 3.1). Ze zijn goed aangepast aan gebieden met een natte dynamiek. Zo zijn ze onder andere bekend van Scheelhoek, Westplaat buitengronden (Sommelsdijk), Meneersche Plaat en de het buitendijks gebied tussen Stad aan 't Haringvliet en De Bommel (Maatkamp *et al.* 2010).

Figuur 3.1 Waarnemingen van noordse woelmuizen in en nabij het plangebied in de periode 2006-2014.

In de polders is de noordse woelmuis schaars; waarschijnlijk vanwege concurrentie met de veldmuis. De soort wordt op Goeree echter overal aangetroffen in braakballen van uilen en andere roofvogels (pers. med. G. Maatkamp). Naar inschatting is de soort overal in natte overhoekjes, extensief beheerde rietkragen en natuurgebieden aan te treffen, ook in de polders. Mogelijk komt de soort sporadisch voor in brede rietkragen, maar deze worden binnen het agrarische gebied veelal jaarlijks gemaaid, waardoor het als voortplantingsgebied ongeschikt is.

Overige strikt(er) beschermde soorten grondgebonden zoogdieren komen niet voor. Het voorkomen hiervan is op grond van verspreidingsgegevens uitgesloten.

Concluderend kan worden gesteld dat alleen de strikt beschermde noordse woelmuis nabij de ingreeplocaties wordt verwacht. Dit geldt dan voor de ingreeplocaties in Scheelhoek. Bij het nieuwe innamepunt bevindt zich geen geschikt leefgebied voor deze soort of andere beschermde zoogdiersoorten.

3.2.7 Vleermuizen

Alle vleermuissoorten zijn opgenomen in Tabel 3 (AmvB art 75 Ffwet). Van Scheelhoek en directe omgeving zijn waarnemingen van gewone en ruige dwergvleermuizen, laatvliegers, watervleermuis en meervleermuis bekend. Het betreft uitsluitend passerende of foeragerende dieren (Mostert & Willemsen 2008). Door het

ontbreken van geschikte locaties worden geen verblijfplaatsen van vleermuizen verwacht.

Het water ter hoogte van het nieuwe innamepunt vormt geen onderdeel van het leefgebied van vleermuizen.

3.2.8 Vogels

Jaarrond beschermde nestplaatsen

In het plangebied bevinden zich geen nestplaatsen van vogels die jaarrond beschermd zijn. Het plangebied biedt ook geen potentie omdat bomen afwezig zijn en het gebouw van het pompstation ongeschikt is.

Het plangebied van het innamepunt bestaat uit open water. Het open water is ongeschikt voor broedvogels.

Broedvogels van de Rode Lijst

In Scheelhoek bevinden zich op en rond het tracé mogelijk nestplaatsen van soorten broedvogels van de Rode Lijst, zoals kneu en graspieper.

Het plangebied van de extra voorzieningen van het innamepunt bestaat uit open water. Het open water is ongeschikt voor broedvogels.

4 Effecten op beschermde flora en fauna

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op effecten van de ingreep op soorten die beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet en waarvoor geen vrijstelling geldt; i.c. soorten genoemd in tabel 3 (AmvB ex art. 75). Er wordt alleen ingegaan op soorten die zijn aangetroffen of wiens aanwezigheid binnen het plangebied wordt verwacht.

4.1 Vissen

Effecten op houting zijn in de aanlegfase uitgesloten. Dieren zouden in de buurt van het nieuwe innamepunt en van het te verwijderen innamepunt kunnen komen, maar zullen deze plekken tijdens de uitvoering van de ingrepen mijden en zich in andere delen van Haringvliet ophouden.

De oorspronkelijke situatie bij het oude innamepunt in Scheelhoek wordt na aanleg hersteld. Hier treedt geen verlies van leefgebied op. Het nieuwe innamepunt met het remmingswerk neemt een klein stukje van het open water van het Haringvliet in beslag. Het betreft enkele stukken van 1 m². Dit is een verwaarloosbare afname in het Haringvliet. De pijlers van het remmingswerk vormen ook geen barrière voor langstreckende houtingen. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden en de gunstige staat van instandhouding van de houting in het Haringvliet is niet in het geding.

Tabel 4.1 *Te verwachten effecten op beschermde soorten vissen.*

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
Houting	Waarschijnlijk	Geen	Geen

4.2 Grondgebonden zoogdieren

Bever

Effecten op bevers in de aanlegfase zijn uit te sluiten. Bevers komen niet voor in Scheelhoek of het Zuiderdiep en het nieuwe innamepunt tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet ligt te ver van de oever om effect te hebben op bevers die langs de oever van het Haringvliet trekken. Bovendien vinden de werkzaamheden bij het innamepunt overdag plaats, terwijl de bever nachtactief is.

Door de aanleg van het innamepunt verdwijnt geen bestaand leefgebied van de bevers. De locatie biedt namelijk geen mogelijkheden voor het bouwen van burchten of om te foerageren. De aanleg van nieuwe en het verwijderen van oude transportleidingen in Scheelhoek leidt bovendien niet tot een afname aan potentieel leefgebied. Na uitvoering van de werkzaamheden wordt de oorspronkelijke situatie hersteld. De transportleidingen liggen ondergronds en hebben daardoor geen invloed op het leefgebied van bevers.

Verstoring van bevers ter hoogte van het nieuwe innamepunt tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet in de gebruiksfase is eveneens uit te sluiten. Het nieuwe innamepunt ligt te ver van de oever om effect te hebben op bevers die langs de oever van het Haringvliet trekken. Bovendien vinden (onderhouds)werkzaamheden bij het innamepunt overdag plaats, terwijl de bevers nachtactief zijn.

Effecten op bevers zijn uitgesloten. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden en de gunstige staat van instandhouding van de soort komt niet in gevaar.

Noordse woelmuis

Werkzaamheden in Scheelhoek leiden tot tijdelijke vernietiging van bestaand leefgebied van noordse woelmuizen. Dit is een overtreding van verbodsbepalingen in artikel 11 van de Flora- en faunawet. De aantasting van het leefgebied is echter beperkt ten opzichte van het beschikbare leefgebied. Tevens wordt na uitvoering van de werkzaamheden de oorspronkelijke situatie hersteld. Er treedt derhalve geen blijvend verlies aan leefgebied op. Dieren kunnen zich hier na enige tijd (enkele maanden) opnieuw vestigen. De ingreep wordt bovendien in de winter uitgevoerd en dat is buiten het voortplantingsseizoen van de noordse woelmuis. Dieren (vrouwtjes) zijn dan niet aan één locatie (nest met jongen) gebonden en kunnen zich tijdelijk buiten de ingreeplocaties terugtrekken. De ingreep heeft derhalve geen effect op de gunstige staat van instandhouding van de noordse woelmuis op Goeree-Overflakkee. Voor de tijdelijke vernietiging van bestaand leefgebied moet wel een ontheffing worden aangevraagd.

Het buitendijkse gebied waar het nieuwe innamepunt komt vormt geen geschikt leefgebied voor noordse woelmuizen. Effecten op deze locatie zijn uitgesloten.

Mitigatie

Om effecten op noordse woelmuizen te minimaliseren worden de werkzaamheden bij voorkeur buiten het voortplantingsseizoen (periode april tot en met september) uitgevoerd. In het voortplantingsseizoen zijn de dieren (nestjongen en vrouwtjes) honkvast en kunnen ze niet naar veiliger oorden vluchten. Met de huidige planning (§ 2.3) is dat het geval.

Is door omstandigheden werken buiten het voortplantingsseizoen niet mogelijk dan moet voorafgaand aan het voortplantingsseizoen (i.c. voor april) de oevervegetatie op de tracés in Scheelhoek worden gemaaid, zodat deze locaties onaantrekkelijk worden als leefgebied voor noordse woelmuizen. De vegetatie moet tot het begin van de werkzaamheden kort worden gehouden.

Tabel 4.6 Te verwachten effecten op beschermde soorten zoogdieren.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
Bever	Mogelijk	Geen	Geen
Noordse woelmuis	Waarschijnlijk	Tijdelijk verlies leefgebied	Artikel 11

4.3 Vleermuizen

Effecten op vleermuizen zijn uit te sluiten. Het nieuwe innamepunt tussen Middelharnis en Stad aan het Haringvliet heeft voor vleermuizen geen functie en Scheelhoek en Zuiderdiep worden incidenteel door foeragerende en passerende vleermuizen gebruikt. Er verdwijnen hier geen verblijfplaatsen, belangrijke foerageergebieden of belangrijke vliegroutes.

Effecten van verstoring tijdens de uitvoering van de werkzaamheden (in aanleg- en gebruiksfase) zijn eveneens uit te sluiten. Uitvoering van de ingrepen is van korte duur en zeer lokaal, waardoor slechts een zeer klein deel van het potentieel aan foerageergebied en trekroutes wordt beïnvloed. Er blijven voldoende uitwijkmogelijkheden beschikbaar. Tevens vinden de werkzaamheden overdag plaats als de vleermuizen inactief zijn.

Er worden geen verbodsbepalingen overtreden en de gunstige staat van instandhouding van vleermuizen wordt niet aangetast. Een ontheffing is niet nodig.

4.4 Vogels

Vogels met jaarrond beschermd nest

In het plangebied komen geen broedvogels met een jaarrond beschermde nestplaats voor. Effecten zijn daarom op voorhand uitgesloten.

Overige broedvogels

Voor alle broedvogels in het plangebied geldt dat effecten door verstoring zijn te verwachten als de werkzaamheden in het broedseizoen (globaal maart tot en met augustus) worden uitgevoerd. Verstoring van broedende vogels is een overtreding van de verbodsbepalingen in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Volgens de huidige plannen vinden de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaats. Er worden derhalve geen verbodsbepalingen overtreden.

Voor de werkzaamheden aan de extra voorzieningen van het innamepunt zijn op voorhand geen effecten te verwachten omdat het open water niet geschikt is voor broedvogels.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

5.1.1 Scheelhoek

De conclusies zijn opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

- Bij het uitvoeren van ingrepen in Scheelhoek moet rekening worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van noordse woelmuizen.
- Bij de uitvoering van de werkzaamheden moet rekening worden gehouden met het broedseizoen. In struiken, bomen, rietkragen en op zandplaten zijn diverse soorten broedvogels aangetroffen.
- In het plangebied komen ook algemene soorten amfibieën en zoogdieren voor. Voor deze soorten geldt een vrijstelling ten aanzien van ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en onderhoud.
- Als gevolg van de ingreep wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen beschermde soorten.

In tabel 5.1 zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende strikter beschermde soorten (van Tabel 3 van de AmvB art. 75) opgenomen. Aangegeven is of en zo ja welke verbodsbepalingen worden overtreden en of een ontheffingsaanvraag ex artikel 75 van de Flora- en faunawet aan de orde is. Hierbij is er van uitgegaan dat er adequate mitigerende maatregelen (zie paragraaf 5.2) worden uitgevoerd.

Tabel 5.1 *Effecten van de ingrepen in het kader van de ingrepen in Scheelhoek op beschermde soorten en de noodzaak voor een ontheffing na uitvoering van mitigerende maatregelen.*

Soort	Voorkomen	Effecten	Ontheffing nodig?
Bever	Mogelijk	Geen	Nee
Noordse woelmuis	Zeker	Tijdelijk verlies leefgebied	Ja
Gewone dwergvleermuis	Zeker	Geen	Nee
Ruige dwergvleermuis	Zeker	Geen	Nee
Laatvlieger	Zeker	Geen	Nee
Rosse vleermuis	Zeker	Geen	Nee
Watervleermuis	Zeker	Geen	Nee
Meervleermuis	Zeker	Geen	Nee
Overige broedvogels	Zeker	Geen, mits buiten broedseizoen wordt gewerkt	Nee

5.1.2 Nieuw innamepunt in Haringvliet

De conclusies zijn opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

- De locatie van het nieuwe innamepunt heeft geen functie voor onder de Flora-

en faunawet beschermde soorten. Effecten van de ingreep kunnen derhalve worden uitgesloten.

In tabel 5.2 zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende strikter beschermde soorten (van Tabel 3 van de AmvB art. 75) opgenomen. Aangegeven is of en zo ja welke verbodsbepalingen worden overtreden en of een ontheffingsaanvraag ex artikel 75 van de Flora- en faunawet aan de orde is.

Tabel 5.2 *Effecten van de ingrepen in het kader van de bouw van een nieuw pompstation op beschermde soorten en de noodzaak voor een ontheffing na uitvoering van mitigerende maatregelen.*

Soort	Voorkomen	Effecten	Ontheffing nodig?
Houting	Waarschijnlijk	Geen	Nee

5.2 Aanbevelingen

5.2.1 Scheelhoek

Noordse woelmuis

Omdat de werkzaamheden in Scheelhoek buiten het voortplantingsseizoen van de noordse woelmuis zijn gepland zijn negatieve effecten nihil en is mitigatie niet noodzakelijk. Is door omstandigheden werken buiten het voortplantingsseizoen niet mogelijk dan kunnen negatieve effecten op deze soort worden voorkomen door voorafgaand aan het voortplantingsseizoen (i.c. voor april) de vegetatie boven de te verwijderen en de nieuw aan te leggen leidingen te maaien, zodat deze locaties onaantrekkelijk worden als leefgebied voor noordse woelmuizen. De vegetatie moet tot het begin van de werkzaamheden worden kort gehouden.

Ten aanzien van vogels in Scheelhoek

Omdat de werkzaamheden in Scheelhoek buiten het broedseizoen (globaal de periode maart tot en met augustus) zijn gepland zijn negatieve effecten nihil en is mitigatie niet noodzakelijk. In uitzonderingsgevallen is het uitvoeren van de ingrepen in het broedseizoen wel mogelijk, namelijk als is aangetoond dat zich binnen een straal van 250 m rond de ingrepen geen broedende vogels bevinden. Activiteiten binnen een afstand van 250 m van een broedende vogel kunnen tot een zodanige verstoring leiden dat de vogel het nest verlaat en het legsel mislukt (Krijgsveld *et al.* 2008).

Algemeen

De preventieve maatregelen dienen onder begeleiding van een ter zake kundig persoon te worden uitgevoerd of begeleid.

5.2.2 Nieuw innamepunt

Omdat geen effecten op beschermde soorten worden verwacht zijn ook geen mitigerende maatregelen nodig.

6 Literatuur

- Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & I. van Lente, 2011. Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2010. Platte schijfhoren *Anisus vorticulus*. Stichting ANEMOON, Bennebroek.
- Hoffmann, A.H., 2006. Toetsing aan de Flora- en faunawet van de Integrale zoetwatervoorziening Gemeente Middelharnis. Royal Haskoning, Rotterdam.
- Kranenbarg, J., R.P.J.H. Struijk, M. Schiphouwer, J. Bergsma, K. Didderen & J.E. Herder, 2015. De vissen van Zuid-Holland. Stichting RAVON, Nijmegen en Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Maatkamp, G., L. Linnartz & L. Linnartz, 2010. De noordse woelmuis op Goeree-Overflakkee. *Sterna* 55(1): 26-27.
- Mostert, K. & J. Willemsen, 2008. Werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2008. Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland, Delft.
- Van Kessel, N., M. Dorenbosch, J. Kranenbarg, G. van der Velde en R. Leuven, 2014a. Invasieve grondels in de grote rivieren en hun effect op de beschermde Rivierdonderpad. *De Lev. Nat.* 115(3): 122-128.
- Van Kessel, N., B. Niemeijer & G. Hoogerwerf, 2014b. Jaarrapportage Actieve vismonitoring zoete Rijkswateren. Samenstelling van de visstand in de grote rivieren gedurende het winterhalfjaar 2012-2013. Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV, Nijmegen.
- Van Straalen, K.D. & D.E.H. Wansink, 2010. Natuurtoets zoetwatertracés Voorne en Goeree. Oriënterend onderzoek (*quick scan, voortoets*) in het kader van de natuurwetgeving. Rapport 10-006. Bureau Waardenburg, Culemborg

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage worden de wettelijke kaders voor ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen beschreven. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§ 1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§ 1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) bepaalt de procedures bij ruimtelijke ingrepen (§ 1.4). De regels voor de Natuurnetwerk Nederland / Ecologische Hoofdstructuur zijn opgenomen in het Barro (§ 1.5). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.6)

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen. De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen. De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)	
Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden. Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels, AmvB art. 75⁴).

⁴ Voor soortenlijsten zie: *Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. 23 februari 2005.

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn⁵.

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling van verbodsbepalingen, mits men werkt op basis van een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verleend op grond van dwingende redenen van groot openbaar belang, van het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna.

Vogels

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁶.

Dat betekent dat alle activiteiten die leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd. Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁷.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in of bij wet genoemd belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

⁵ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁶ Zie vorige voetnoot.

⁷ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de verblijfplaatsen van dieren steeds kunnen blijven functioneren. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) heeft tot doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland. De belangrijkste zijn Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten. Het is verboden om, zonder vergunning, de wezenlijke waarden en kenmerken aan te tasten. Dit is het geval als het behalen van de instandhoudingsdoelen (ernstig) wordt bemoeilijkt.

Om dat voor de in dit rapport beoordeelde ingreep effecten op beschermde natuurgebieden zijn uitgesloten, wordt het toetsingskader van de Nbwet hier verder niet toegelicht.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: minister van EZ; Nbwet: Gedeputeerde Staten of minister van EZ) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóóordat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Natuurnetwerk Nederland en Barro

Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de NNN is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de NNN. Op plannen, projecten of handelingen binnen de NNN is het 'nee, tenzij'-regime van toepassing. Vanaf 1 oktober 2012 is het nee, tenzij-regime vastgelegd in het Besluit algemene regelingen ruimtelijke ordening, kortweg Barro.

Het Barro bepaalt dat provincies de (begrenzing van de) NNN moeten vastleggen in een provinciale verordening. In die verordening worden regels gesteld omtrent de inhoud van en de toelichting bij bestemmingsplannen in het belang van de realisatie, bescherming, instandhouding en verdere ontwikkeling van de beoogde natuurkwaliteit van de NNN

De provincies moeten de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN vastleggen. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden vaak per perceel in natuurdoeltypen of beheertypen vastgelegd.

Het Barro bepaalt in art. 2.10.4 de voorwaarden waaronder plannen kunnen worden toegestaan, die (per saldo) leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden, of een significante vermindering van de oppervlakte of de samenhang van de NNN:

- er is sprake van een groot openbaar belang (waaronder in ieder geval worden gerekend: de veiligheid, de hoofdinfrastructuur, de drinkwatervoorziening, de plaatsing van installaties voor de opwekking van elektriciteit met behulp van windenergie of de plaatsing van installaties voor de winning, opslag of transport van aardgas),
- er zijn geen reële andere mogelijkheden, en
- de negatieve effecten worden waar mogelijk beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd.

De begrenzing kan alleen worden gewijzigd voor zover op basis van een ecologische onderbouwing is vastgesteld dat:

1. de wijziging leidt tot een verbetering van de samenhang van de NNN of tot een betere inpassing van de NNN in de planologische omgeving, en
2. ten minste de kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen van de NNN in het desbetreffende gebied worden behouden; of
3. ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling voor zover:
 - de aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden en van de samenhang van de NNN als gevolg van de ontwikkeling beperkt is;

- de voorgenomen wijziging leidt tot een kwalitatieve of kwantitatieve versterking van de NNN in het desbetreffende gebied;
- de voorgenomen wijziging ertoe niet leidt dat de oppervlakte van de NNN afneemt;
- de voorgenomen wijziging zorgvuldig is onderbouwd, waarbij blijkend uit de bij het bestemmingsplan behorende toelichting in ieder geval alternatieven zijn afgewogen, en
- maatregelen worden genomen die een goede landschappelijke en natuurlijke inpassing borgen.

In principe wordt de eventuele compensatieopgave buiten de NNN gerealiseerd. De compensatie hoeft niet in de nabijheid van de ingreep plaats te vinden en hoeft ook niet in hetzelfde natuurtype te worden uitgevoerd. Het gaat erom dat de positieve ecologische effecten van realisatie van de compensatie op de NNN (in natuurkwaliteit, oppervlakte of ruimtelijke samenhang) gelijkwaardig zijn aan de negatieve effecten van de ingreep in de NNN. Realisatie van de compensatie in de NNN is mogelijk, bijvoorbeeld als dat kan leiden tot een versnelling van de realisatie van de NNN. Voorwaarde daarbij is dat er door middel van een herbegrenzing tegelijkertijd voor wordt gezorgd dat de omvang van de NNN niet afneemt.

1.6 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddenstoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gevegd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

Literatuur

Ministerie van I&M, 2012. Besluit van 28 augustus 2012, houdende wijziging van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening en van het Besluit ruimtelijke ordening in verband met de toevoeging van enkele onderwerpen van nationaal ruimtelijk belang, Stb 388 (2012).

Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV & IPO, 2007. Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.

Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98' • Bestaand gebruik • Externe Werking. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Websites

www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (nota ruimte)